

Türküstan

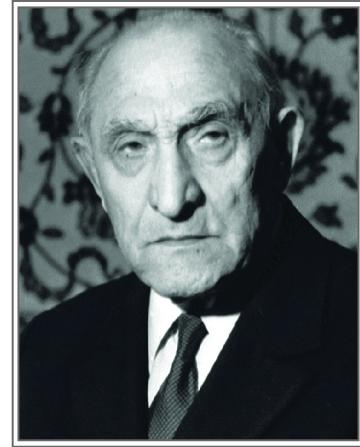

www.turkustan.info

Əvvəli ötən sayımızda

1930-cu ildə Rza və Leyla Tehmasiblər ayrırlar. Hətta bu evlilikdən doğulan bir oğlan uşağı bəzən onların aynılığına mane ola bilir.

1934-cü ildə Rza Tehmasib orta məktəbdə ibtidai sınıf müəllimi işləyən, əslən şamaxılı Gülsüm xanımı ilə qurur.

Daha sonra Rza Tehmasib məşhur rejissor Eyzənşteynin dəvətiyle Moskvaya oxumağa gedir. Gedərkən həyat yoldaşı Gülsüm xanımı da özüylə birgə birlikdə Moskvaya aparır. 1937-ci ildə Moskva Kinematoqrafiya İnstitutunu bitiren Rza Tehmasib rejissor Eyzənşteyn Moskvada qalıb bir yerde işləməyi təklif edir. Amma həyat yoldaşı Gülsüm qurbatda yaşamaq istəmədiyindən onlar Bakıya qayıtmalı olurlar.

Milli teatr ənənələrinin yaranmasında, Azərbaycanda realist teatrın formallaşmasında Rza Tehmasib yaradıcılığının əhəmiyyəti həqiqətən evezsizdir.

Aktor kimi səhnədə yaratdığı İsgəndər ("Ölürlər"), İblis və Arif ("İblis"), Şeyx Sənan ("Şeyx Sənan"), Qacar ("Ağa Məhəmməd Şah Qacar"), Süleyman ("Həyat"), Koşkin ("Lyubov Yarovaya"), Strijin ("Eskadramın Mehvi"), Karl Moor ("Qaçaqlar") kimi rullar klassik teatrımızın ən layiqli sənət nümunelerindən olub.

Rza Tehmasibin Cəfər Cabbarlı yaradıcılığına böyük simpatiyası olub. Dəfələrlə bu nəhəng dramaturqun

düf edirdi. Bu kinomuzun ələ bir dövrü idi ki, onun inkişafını məhz teatr xadimlərimizin, rejissor və aktyorlarımızın iştirakı olmadan təsəvvür etmək mümkün deyildi. Bir çox klassik teatr xadimlərimiz həmin dövrə kinomuzun ağırlığını öz çıxınlarında daşıdları. Onlardan biri de Rza Tehmasib idi. Büyük sənətkar Moskva Kinematoqrafiya İnstitutunun rejissorluq fakültəsinə bitirib Bakıya dönen ildə - 1937-də "Ordenli Azərbaycan" sənəddi filmini çəkmüşdi.

Kinomuzun Qaloşlu adamlı - İblis simalı obrazın bənzərsiz ifaçısı

Müharibənin qızığın dövründə - 1941-ci ildə Rza Tehmasib "Səbuhi" filminin çəkilişlərinə başlayır. Film 1943-cü ildə tamamlanır. Bu, Rza Tehmasibin bedii kino sahəsində ilk rejissorluq işi idi. Büyük mütəfəkkir Mirzə Fətəli Axundovun həyat və ya radiciliğindən bəhs edən bu filmdə isməyil Dağıstanlı, Leyla Bədərbəyli, Hü-

qiyət qazanmasında mühüm rol oynayıblar.

Rza Tehmasib bu film haqqında yazıb: 'Müharibənin ağır illərində biz filmi Moskvaya təhvıl verməyə aparmışdıq. Moskvada vəziyyət çox ağır idi. Bəzi küçələrdə hələ də gedis-gəlş bərpə edilməmişdi. Filmi qəbul edən komissiyanın bəzi üzvləri bizi soyuq qarşılıqlar. Baxışdan sonra mübahisə qızışdı. Bizi hətta məzəmmət edənlər də oldu. Açıqca deyirdilər ki, bu vurhavurda "Arşın mal alan" yeridir? Son demə, film elə məqamindən çəkilmiş. Baxışdan iki gün sonra film Moskvanın İki kinoteatrında ekranə buraxıldı. Üç gün sonra isə 18 kinoteatrdan "Arşın mal alan"ın sədasi eşidildi'.

R.Tehmasibin kinoda ilk serbest rejissor işi "Onu bağışlamaq olarmış?" filmi olub. Bu film 1959-cu ildə istehsal olunub. Filmin ssenarisi rejissorun qardaşı, görkəmli filoloq-alim M.Tehmasib yazmışdı.

Kinomuzda onun ən layiqli aktyor

Rza Tehmasibin filmle bağlı xatirələrində:

"1969-cu il idi, "Mehman" filmi ekranlara təzə çıxmışdı. Bir gün axşamüstü kinostudiyanın çıxıb piyada gəzirdim. Qəfildən bir dəstə qadın mənimlə üz-üzə gəldi. Deyənən yas yerindən qayırdılar, çünki hamisi qara geymişdi. Qadınlardan biri məni ta-

tərs baxıb uzaqlaşdı. Bir-iki addım atandan sonra aniden geri çevirdim, qadın hələ də geri boydana boyvana qalmışdı".

Rza Tehmasib 60-ci illərin birinci yarısında Azərbaycan Teatr Cəmiyyətinin sədri olub.

O, ömrünün böyük bir dövrünü həm də pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olub, Azərbaycanda yeni rejissor və aktyor nəslinin yetişməsində mühüm və əhəmiyyətli rol oynayıb.

Əvvəller Bakı Teatr Məktəbində, 1946-ci ildən ömrünün sonuna qədər Teatr institutunda aktyor və rejissor sənətindən dərs deyib.

Rza Tehmasib 1946-ci ildə Azərbaycanın əməkdar incəsənət xadimi, 1946-ci ildə SSRİ Dövlət mükafatı laureati, 1964-cü ildə Azərbaycanın xalq artisti fəxri adalarına layiq görüllər, "Şərəf nişanı" ordeni və başqa mükafatlarla təltif olunub.

Rza Tehmasib bir neçə dəfə övdət itkisinin ağr-acısını yaşamaya məcbur olub. Belə ki, 1937-ci ildə onin ilk nikahından doğulan oğlu Özdemir Volqa çayında boğulub ölü. Həmin vaxt Özdemir 15 yaşında idi.

1971-ci ildə Rza Tehmasibin ikinci evliliyindən dünyaya gələn kiçik qızı Aybeniz qəsəfənən vəfat edir. Bir neçə il sonra Teatr İnstitutunda oxuyan oğlu Araz ağır xəstəlikdən dünyasını dəyişir.

Bu hadisələrdən sonra şəkər xəstəliyindən azıyyət çəkən görkəmli sənətkarın özünün ayağını amputasiya edir. Və 14 fevral 1980-ci ildə 86 yaşlı Rza Tehmasib dünyasını dəyişir. Mərhum sənətkar Bakıda ikinci Fəxri xiyabanda dəfn olunub.

Sənətkarın qızı, teatrşurası Təmelə Tehmasib atasının həyat və yaradıcılığını onun haqqında yazdığı "Rza Tehmasib" adlı kitabına siqışdır.

(modern.az)

seynqulu Sarabski, Ağadadaş Qurbanov, Möhsün Sənani, Mustafa Mərdənov kimi böyük sənətkarlar çəkilmişdi.

Ancaq onun kinoda rejissor kimi ən uğurlu işi "Arşın mal alan" filmi oldu.

1945-ci ildə kinorejissor Nikolay Leshenko ilə birgə yaratdığı bu film SSRİ Dövlət mükafatına layiq görüldü.

"Arşın mal alan" kinokomediyası uzun illərdir dünya ekranlarını dolaşmaqdadır. Filmin uğurlu taleyinin bir səbəbi də rejissorların güclü aktyor ansamblı yarada bilmələrində idi. Leyla Bədərbəyli, Rəşid Behbudov, Lütfi Abdullayev, Münevver Kələntərli, İsmayıllı Əfəndiyev, Mirzəağa Əliyev və digər korifeylər filmin müvəffə-

isi isə "Qanun namine" filmində yaratdığı Qaloş obrazıdır. Bu obraz öz xarakterine və ifa üslubuna görə kino təximizin nadir qəhrəmanlarındandır.

Rza Tehmasib bu personajın da xili məkrini, hıyəqərliyini çox maraqlı jestlərə tamaşaçıya çatdırıb illər.

Həmin filmə Züleyxa rolunu oynamış Xalq artisti Flora Kərimova Məmmədzəyə müsahibəsində deyib ki, epizodlardan birinin çəkilişi zamanı Qaloşun baxışları onu çox bərk qorxudubmuş:

'Inanın, bir neçə gün o qorxunun təsirindən çıxa bilmirdim. Çəkiliş getdiyini, Qaloşu oynayanın Rza Tehmasib, her gün salamladığım adam olduğumu bildiyim halda qorxusudum. Mənde xof yaranmışdı. Rza Tehmasib orada o qədər real oynayırdı, elə zəhmli baxış vardı ki, həqiqətən filmə çəkiliyi unutmuşdum. Bu aktyorun qüdrətindən irəl gələn bir şey idi, sözü ke ifadə ediləsi deyil'.

niyib digərləri ilə piçıldığa başladı. Sonra məni dövrəye aldılar. Məni tanıyan qadın düz gözlerimin içine baxdı.

– Sizə dedim odur!

Çaşib qalmışdım.

– İndi səni bizim elimizdən kim alacaq?

– Üzr, istəyirəm, amma sizi başa düşmedim. Nə olub axı?

– Özünü tülkülüyə vurma, Qaloş. Başına panama qoyub, boyununa qalsıtk taxmaqla deyil ey, sən necə qıydın Mehmana, onu de.

Hər şeyi başa düşüm. Gülmüsündüm. Qadınlardan biri mənə diqqətle baxıb dedi:

– Əşsi, bu o deyil. Oxşayır, ancaq o deyil. Qaloş belə gülə bilməz. Düz demirəm, ay qardaş, sən Qaloş deyilsəng.

– Düz deyirsən, oxşatmısız, mən Qaloş deyiləm.

Məni oxşadan qadın bir də tərs-